

Др Душан Ј. Мартиновић, ДР НИКО С. МАРТИНОВИЋ /1914-1975/.
ЖИВОТ И ДЈЕЛО. Централна народна библиотека Републике Црне Горе
"Ђурђе Црнојевић", Цетиње 1995.

О личности и дјелу познатог и заслужног ствараоца Ника Симова Мартиновића написан је и у научним и стручним публикацијама објављен запажен број прилога, нарочито послје његове смрти /1975/. Бурни и преломни догађаји у којима је живио, радио и учествовао, тежње и настојања да их не заобилази, утицали су на развој његове личности и на стицање погледа. Четири и по деценије радио је и стварао не избегавајући најсложеније теме и најосетљивија питања из области културе, науке, публицистике. Од младићких дана до посљедњег дана живота, без посустајања и предаха, развијао је своју стваралачку активност, често је богатио новим изворима и подацима.

Писац књиге др Душан Мартиновић је, што је свима разумљиво, приказао колико је Нико Симов у научном и публицистичком раду спутаван и потискиван, онемогућаван и прекидан, и са колико се истрајности и смјелости не само одупирао насртајима већ, упркос томе, све више развијао своју активност и реализовао своје замисли и концепције, што потврђују бројни биографски и библиографски подаци дати у књизи.

О потресима које је доживљавао, сплеткама и покушајима насртаја на његову личност, он је и причао и писао, најчешће културним и научним радницима-својим пријатељима. Божидару Ковачевићу /1969/ пише: "...А Ваша писма чувам као топле и миле ријечи у ово доба када се мило и топло нашло у великој суши..., али ме у животу јад јад додавао и никад нијесам стигао тамо гдје сам хтио ради тога што сам само браду бријао а језик никада. Знам преко 30 југословенских и свјетских затвора само ради тога што сам увијек био распучен и живио по оној што му на ум - то му на друм".

Сумњичења и подметања, нарочито његовом односу према Совјетском Савезу, посебно појединим културним и научним установама тамо, постала су чешћа и запаженија послје Никовог повратка из голоо-

точког заточеништва. Чак му је послије хапшења /1949/ спаљена књига о Његошу.

Никова почетна активност зачела је у литерарним дружинама - "Скерлић" Цетињске гимназије и "Снага", литерарном друштву ученика три цетињске средње школе - Гимназије, Учитељске школе и Богословије чије оснивање и рад су били под непосредним утицајем организације СКОЈ-а и чијим радом су првих година /1931-1933/ руководили Ђорђе Лопичић и Никола Лекић. Забиљежена је и његова блиска сарадња у припремању и организовању литерарних састанака и уређивању школских алманаха, са Бајом Секулићем, Будом Томовићем, Слободаном Шкеровићем, Савом Драгојевићем и др. Остало је из његових младићких дана објављено двадесетак пјесама, есеја, путописа и, касније, биографија писца.

У истом смјеру и интезивно такву активност је наставио учешћем у напредном студентском покрету због чега је доживљавао прогоне и хапшења.

Послије робијања у затворима и логорима /Цетињу, Скадру, Драчу, Италији/ и учешћа у ослободилачком рату, неколико година је био на разним пословима и дужностима.

Од 1947. године радио је на Цетињу. Био је главни уредник листа "Побједа", директор Института за проучавање историје црногорског народа и, послије повратка из голоотчког заточеништва, директор Централне народне библиотеке "Ђурђе Црнојевић". Био је члан стручних тијела више друштава и научних институција у земљи и иностранству; поред тога, учесник бројних научних и стручних скупова код нас и у другим, чешће, социјалистичким земљама - највише у СССР-у; члан редакција неколико издања и публикација.

Посебно треба поменути његово залагање у покретању и издавању и његов удио као главног уредника у уређивању часописа "Библиографски вјесник" који је онда /1961/ забиљежен као "јединствен часопис тога профила у Југославији", чија је намјена да, поред осталих задатака, објављује "радове и биљешке из свих области науке и књижевности који се односе на Црну Гору, било да они потичу из пера Црногораца било из пера људи ван Црне Горе".

Упоредо и заједно са тим треба истаћи - што је аутор и уредио - теоријски допринос Ника Симова уздизању угледа библиографије и њеном прилазу и разматрању као научне дисциплине. Седам-осам пута је о томе излагао и писао, увијек додајући нове аргументе и са уочљивом основном тврдњом да "Рад на ретроспективној библиографији је озбиљан научно-истраживачки рад. Он је у тијесној и непосредној вези са друштвено-

економским, етнографским, културним и политичким проучавањима историје наших народа. Посебно тај рад тражи озбиљну предспрему дијалектичко-материјалистичког познавања нашег друштва и свих политичких струјања која су се у разним историјским преломима у њему појављивала".

Прије књиге Д. Мартиновића објављене су двије библиографије: прву, са 345 библиографских јединица, саставио је Нико Симов приликом избора за члана Српске академије наука и умјетности 1975. године /Годишњак САНУ - 1975/; другу-469 библ. јединица је припремио др Мирослав Лукетић /"Библиографски вјесник", 1976/.

Трећа - потпуна библиографија, са 655 библиографских јединица о његовом стваралаштву и 149 његовој личности, има два дијела: 1929-1939 и период 1944-1975.

Као што сам аутор, с разлогом, биљежи да није био "нимало лак и једноставан посао" да се напише исцрпна био-библиографија личности какав је био Нико Симов, "јер се не може расвијетлити његова друштвено-политичка, културно-просвјетна, научна и друге активности без помињања и тумачења преломних догађаја епохе у којој је живио...". Уз то, његов менталитет, психичке особине, склоности и залагања, јер је живио и радио "у тешким и бурним временима које су посредно или непосредно утицале на развој његове личности и његових погледа".

Ников тако сложен и испреплетен животни пут и бројни подаци о његовом раду и стваралаштву, разасути у нашим и страним публикацијама и документима, изискивали су истрајни и систематски напор аутора у припремању књиге.

Запажа се да је највећи број библиографских јединица из области: права, историје, просвјете и културе, етнографије и фолклористике, књижевности и филологије, библиографије, журналистике. Личности и догађаји из историје Црне Горе којима је Нико Симов посветио дуже вријеме у истраживањима и обради, о њима чешће и више писао, добили су, разумљиво је, и у књизи запаженије мјесто и више простора: Павле Ровински, Валтазар Богишић, развитак штампе и штампарства у Црној Гори од 1493. до 1945. године; затим, антологија пословица и изрека ("Еванђеље по народу"), гдје је "покушао да систематизује народну филозофију кроз пословице". Међу посебним издањима његових радова треба поменути књиге у којима је описао правне обичаје Црногораца, улогу Јована Томашевића у радничком покрету у Црној Гори, личност Јанка Вукотића у вријеме капитулације Црне Горе. Учествовао је у припремању издања *Цетињског љетописа*, *Слободијаде*, цјелокупних дјела Николе

Петровића-Његоша, одабраних текстова из листова *Радни народ* и *Глас Црне Горе*, библиографских података о Боки Которској и др.

И био-библиографија о Нику Симову је обимна: аутор је навео 149 прилога; међу њима су петнаест на страним језицима - највише на руском, а затим на бугарском, пољском и чешком језику. Дио њих је написан или изговорен поводом његове смрти. Међу њима се посебно запажају прилози: Обрена Благојевића, Петра Влаховића, Голуба Добрашиновића, Виктора Новака, Божидара Ковачевића, Михаила Лалића, Јанка Ђоновића, Игњатија Злоковића, Рада Вуковића, Ратка Ђуровића, Вида Латковића, Влада Стругара, Андрије Лаиновића, Душана Мартиновића, Томице Никчевића, Глигора Станојевића, Зорана Лакића, Мирослава Лукетића и др.

И, заједно са тим, Никова преписка /са Божидаром Ковачевићем, Ђорђем Сп. Радојичићем, Вуком Драговићем/. И његови сусрети с другима и разговори са њима приближавају познавање његове личности и гледања на поједине појаве у науци и друштвеним збивањима.

Посебан додатак у књизи је генеалозија братства Мартиновића којом су се, поред других, бавили Вук Караџић, Јован Ердељановић, Андрија Лубурић, Ристо Ковијанић.

На крају су регистри: личних имена, географских имена, као и биљешка о аутору коју је написао Чедо Драшковић.

Рецензенти књиге су др Бранислав Ковачевић и др Новак Јовановић.

Марко Марковић